

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ДРУГОМУ РІВНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Надія Дробик,
декан хіміко-біологічного факультету
Алла Степанюк,
професор кафедри загальної біології та методики навчання природничих
дисциплін
Наталія Міщук,
доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих
дисциплін
Галина Жирська,
доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих
дисциплін
Любов Барна,
доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих
дисциплін*

Трансформаційні процеси, які відбуваються в сучасній освіті, перш за все, пов'язані із завданнями переходу України до демократичного, правового суспільства, ринкової економіки; необхідністю подолання небезпеки відставання України від світових тенденцій економічного й суспільного розвитку. Тому освітня політика стає визначальним інструментом забезпечення функціонування прав і свобод особистості, підвищення темпів соціально-економічного розвитку й гуманізації суспільства.

Забезпечення якості освіти розглядається нині одним із основних інструментів реагування на сучасні виклики та вирішення означених проблем, засобом встановлення взаємного довір'я та підвищення прозорості при підтримці різноманітності національних освітніх систем. В умовах інтеграції України в єдиний європейський освітній простір вітчизняні заклади вищої освіти мають адаптуватися до Європейської мережі забезпечення якості (ENQA) [1, с. 1016].

Як відомо, проблема якості освіти виникла разом із самим феноменом, проте поняття якості освіти було остаточно сформулювало тільки у ХХ ст. Сучасне розуміння якості освіти науковці пов'язують з досягненням якості засвоєних знань, якості навчання й виховання, компетентностей, підвищенням рівня розвитку здібностей особистості, готовністю здобувача освіти до життя в соціумі. Таке розмаїття визначень якості освіти можна пояснити тим, що сама категорія «якість» пов'язується з буттям предмета. Тому провідним у тут стає

власне сама освіта, яка розуміється як процес виховання й навчання, а також як конкретний результат накопичення особистістю певних знань, навичок, досвіду й системи цінностей. Освіта як процес та як результат трансформуються під впливом змін цілей суспільства, рівня його соціально-економічного розвитку й провідної системи цінностей. Саме тому змінюється й розуміння якості освіти, яке потрібне суспільству та його членам у конкретний період.

В сучасній українській педагогічній науці якість освіти розглядається як сукупність професійних знань і вмінь, завдяки яким кожен індивід: може максимально реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал; ефективно пристосовуватись до швидкоплинних змін на ринку праці; оптимально використовувати накопичений освітній капітал в умовах кардинальних світоглядних змін. При цьому науковці стверджуються, що якість вищої освіти не завжди можна виміряти кількісними показниками, але все ж вона потребує більш чітких конструктів. Саме це положення стало визначальним у визначенні **мети** нашого дослідження. А саме: описати механізм дослідження якості змісту педагогічної практики здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти на прикладі ОПП Середня освіта (Природничі науки)

Проведений аналіз літературних джерел засвідчив, що проблема якості освіти досліджена на різних рівнях: європейського виміру (О. Бражник, В. Кремень, В. Білокопитов, Г. Козлакова, К. Корсак, М. Кісіль, С. Ніколаєнко, А. Похресник, М. Згуровський, С. Бін, П. Волш, Д. Вудхауз, Б. Кеєм, А. Маршал, Б. Неткова та ін.); державному і регіональному (В. Кремінь, І. Вакарчук, В. Луговий та ін.). Загальні проблеми забезпечення якості освіти досліджували А. Загородній, Ю. Захаров, Л. Кайдалова, К. Корсак, С. Ніколаєнко, А. Павленко, Г. Степенко, С. Шевченко та ін. Процеси глобалізації, інтернаціоналізації, розвитку європейського виміру вищої освіти аналізують А. Сбруєва, С. Семенов, А. Семенова, В. Тітарчук та ін. Проблема інституційного забезпечення якості освіти частково охарактеризовано у дослідженнях А. Степанюк та В. Грубінка [2].

Нами встановлено, що якість освіти є одним із найважливіших показників, за яким у міжнародній практиці прийнято визначати результативність освітньої і науково-технічної діяльності держави, ефективність управління нею та її інтелектуальний і науково-технічний рівень. Це також комплексна характеристика, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства і держави.

Європейська система забезпечення якості освіти базується на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG), які, у свою чергу, ґрунтуються на таких основних принципах: зацікавленість студентів і

роботодавців, а також суспільства в цілому у високій якості вищої освіти; ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що автономія несе із собою дуже серйозну відповідальність; система зовнішнього забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цієї системою своїх завдань. При цьому, завдання забезпечення якості вищої освіти є багатоплановими і передбачають:

- наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо);
- організацію навчального процесу, що найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки та освіти;
- контроль освітньої діяльності вищого навчального закладу та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях: рівні вищого навчального закладу, державному та міжнародному рівнях [1].

Наше дослідження стосується саме проблеми організації навчального процесу, що найбільш адекватно відповідає сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки та освіти. При його розробці ми базувались на результатах нашого дослідження щодо ідей американського досвіду з підготовки майбутніх учителів природничих наук [5]. При цьому, якість освіти ми тлумачимо як інтегральну категорію, яка органічно поєднує якісну реалізацію всіх складників навчально-виховного процесу та якість визначених результатів освіти, які відображають інтереси всіх зацікавлених суб'єктів.

Наскрізна програма практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.15 Середня освіта (Природничі науки) розроблена відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Положення про організацію та проведення практик студентів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка» від 27.09.2017 року, освітньо-професійної програми 014. Середня освіта (Природничі науки). Особливості організації та змісту педагогічної практики висвітлені у нашій попередній публікації [3].

При розробці інструментарію визначення якості змісту педагогічної практики ми вважаємо також за доцільне враховувати рівні конструювання змісту освіти (загальнотеоретичного уявлення, рівень навчального матеріалу, навчального предмета, педагогічної діяльності та особистісного надбання). Звичайно, механізм визначення якості на усіх цих рівнях різний. Зупинимось на рівні педагогічної діяльності, який дозволяє забезпечити суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу, встановивши зворотній зв'язок із

здобувачами освіти.

На нашу думку, найбільш значимий результат для вдосконалення програми практики може надати проведення ранжування програмних результатів проходження педагогічної практики за значимістю для особистісного професійного зростання здобувача освіти, а також самоаналіз рівня сформованості компетентностей, формування яких, крім усіх інших навчальних дисциплін, передбачено і завданнями педагогічної практики.

З метою отримання від здобувачів освіти об'єктивних емпіричних матеріалів (даних) для виявлення напрямів вдосконалення змісту і структури педагогічної практики, студентам пропонували після її завершення виконати, приміром, завдання 1.

***Завдання 1.** Згідно вимог програми вашої практики, після її завершення, у вас повинні були сформовані певні компетентності. Проранжуйте їх за значимістю (на вашу думку) для професійної діяльності вчителя. В таблиці найбільш значимий результат має 14 балів. Проаналізуйте свої особистісні досягнення і оцініть рівень їх сформованості у вас (у балах від 1 до 12).*

П	Програмні результати практики	Значимість для проф. діяльності	Рівень сформованості до і після практики	
1	Знання теорії та методики навчання природничих предметів, інноваційних та інформаційно-комунікаційних та комп'ютерних технологій навчання			
2	Знання змісту і принципів організації освітньої діяльності в ЗЗСО, сутності проектування навчальних програм, підручників, інформаційних і науково-методичних матеріалів			
3	Уміння абстрактно та критично мислити, приймати конструктивні рішення на основі наявних загальнолюдських цінностей, логічних аргументів та перевірених фактів, гармонійного поєднання знань з природничих наук, методики їх навчання та культури педагогічного спілкування.			

4	Уміння працювати в полікультурному середовищі для забезпечення успішної взаємодії у сфері науки та освіти, володіння технологіями усного і писемного спілкування державною та іноземною мовами у професійній діяльності, інформаційними технологіями і критичним ставленням до соціальної інформації			
5	Уміння аналізувати з наукової точки зору фундаментальні онтологічні, гносеологічні, соціальні, культурні, педагогічні та психологічні явища і процеси, використовувати методологію цих сфер знання у різних видах професійної діяльності			
6	Уміння інтегрувати методи емпіричного та теоретичного рівнів пізнання в освітньому процесі, застосувати припущення, гіпотези, теорії та концепції на рівні, необхідному для вирішення науково-дослідних завдань та проблем діяльності вчителя природничих наук, фізики, хімії, біології			
7	Уміння застосовувати методи природничих та педагогічних наук, сучасні цифрові технології та пристрої для розв'язання природничо-наукових та освітніх проблем, створення інформаційних продуктів та методикою їх використання у шкільній практиці.			
8	Уміння конструювати моделі явищ та процесів природних та освітніх систем, проводити фізичні, хімічні, біологічні та педагогічні дослідження, аналізувати результати та прогнозувати наслідки відповідних дій			
9	Уміння виконувати функції сучасного вчителя: ментора, тьютора, модератора, фасилітатора, коуча, консультувати суб'єктів педагогічного впливу (учнів, батьків, громаду) щодо освітніх проблем, стратегії сталого розвитку людства, популяризації			

	природничої освіти.			
10	Уміння застосовувати здобуті компетентності в широкому діапазоні можливих місць працевлаштування та повсякденному житті, розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури			
11	Уміння застосовувати м'які навички (soft skills) та їх формувати в школярів у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.			
1	Уміння актуалізувати власний потенціал, проектувати та реалізувати індивідуальні освітні траєкторії особистісного зростання			
	Уміння адаптуватись та діяти в новій ситуації, діагностувати власні стани та почуття для забезпечення ефективної та безпечної професійної діяльності, збереження власного здоров'я та здоров'я інших, генерувати нові ідеї, оцінювати результати своєї праці			
14	Соціальна активність, відповідальність за стан довкілля та суспільства, толерантне ставлення до різних думок і поглядів в умовах полікультурного середовища, дотримуватись морально-етичних аспектів професійної діяльності, академічної доброчесності.			

Приклади завдань на рефлексію власної діяльності, діяльності колег та вчителів наведені у нашій публікації [4]. На даний час, на хіміко-біологічному факультеті відбувається нагромадження емпіричних матеріалів. В подальшому вони будуть аналізуватися і складуть основу для прийняття виважених рішень щодо вдосконалення змісту та структури як педагогічної практики, так і освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Степанюк А.В., Грубінко В.В. Педагогічні умови забезпечення якості освітньої діяльності вищого навчального закладу на інституційному рівні. *SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS 2015* (Humanitary sciences: 6. Pedagogy). Vol. 2 (20 February 2015). Vienna (Austria): Publishing Center of The International Scientific Association «Science & Genesis», Prague, Czech Republic, 2015. P. 33–39.
3. Степанюк А. В., Міщук Н. Й., Жирська Г. Я., Барна Л. С. Особливості організації та змісту педагогічної практики здобувачів вищої освіти за програмою 014 Середня освіта «Природничі науки». *Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки* : матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 16-25.
4. Степанюк А., Гладюк М. Міщук Н., Жирська Г., Барна Л. Індивідуальна освітня траєкторія магістрів на науково-педагогічній практиці: посібник. Тернопіль: Вид-во «Вектор», 2018. 48 с.
5. Щур Н., Олендр Т., Степанюк А. Підготовка вчителя природничих наук в умовах неперервної педагогічної освіти в США: монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 266 с.